

Művészet

MILTÉNYI TIBOR:

Isten technikusai

A 20. századi magyar művészet két elhunyt és életében perifériára szorult, illetve szélesebb körben el nem ismert alakjával foglalkozik Miltényi Tibor esztéta kötete. A kettejük közötti rokonság nem szakmai eredetű, hiszen az egyik festőművész, a másik fotográfus. Ami közel hozza

őket, az annak a küldetésnek a beteljesítése, amelyben Isten akarata nyilvánul meg, s ahol az alkotó – az ember – inkább csak végrehajtója a felsőbb szándékknak. Miltényi fel-fedezője és ugyanakkor értelmezője a két atipikus életműnek, eddig számos kiállításon ismertette őket a tágabb közönséggel, megmentve őket a feledéstől és az enyészettől. Mindkét dolgozata monográfia-értékű.

A könyvet az 1991-ben autóbalesetben harmincöt évesen elhunyt Kaposi Tamásról szóló tanulmány vezeti be. Miltényi álláspontja, hogy korai halála ellenére Kaposi kerek opust hagyott maga után, meglátva korunk apokaliptikus tendenciáját, melyet egyrészt az auschwitzi trauma, másrészt a punk-szenzibilitás

festőműveinek közé kipányvázva próbált megragadni. Kánonokba nem illeszkedő, öntörvényű személyisége részben ütköztette a művészeti rendszer merev struktúráival, ugyanakkor egy szuverén poétika kiérlelését tette számára lehetővé, amelyben végig megnyilvánult erős társadalom- és művészetkritikája. Figuratív látomásokat festett, az elkárhozott ember jelenkori lelkiületét ragadta meg a maga szélsőséges stílusával, amely az

expresszionista és az új vad ikonográfia eredetien megfogalmazott elegye volt. Rosszul érezte magát saját korában, így az ember mutációjából kipárolt fiktív szörnyképei mellé odahelyezte saját fekete arcképét is, lemondva földi önmagáról,

Istennel keresve a spirituális kapcsolatot.

„[...] egyik legeredetibb belátása tehát az isteni ihlet és misztikus tapasztalat lényegi hasonlósága volt, mivel mindkét esetben a létezés intenzitásának élményét a jelentés mélysége és a mindenhatóság tudata kíséri, amiket erős képekben, közvetlen látással lehet átélni” – jellemzi Kaposi habitusát a szerző. Kaposi központi morális kérdéseket vetett fel, és egészében véve nem volt túl jó

véleménye a korról és annak művészetéről. Belső impulzusok, transzcendens megérzések alapján dolgozott, erős szálakkal kötődve az istenség állapotához, amely számára nem annyira misztikum, filozófiai kategória, mint inkább személyes élmény volt.

Még a fentén is öntörvényűbb egyéniséget ismerhetünk meg Papp Gergely (1922–2000) személyében, aki ugyan nem volt tudatos művész, mégis értékelhető fotográfiai teljesítményt hagyott hátra. Megszállottsága Csontváryéval hozható párhuzamba. Teljes mértékben autodidakta, aki nem tanult meg írni-olvasni, volt vagy két tucat alkalmi foglalkozása, rendezetlen családi élete, szegénységéből következő nélkülözése, valamint diszlexiás betegsége, amely eleve meghatározta a külvilággal való viszonyát. Papp a fotózás alapjait bátyjától tanulta meg, anélkül, hogy bármi fogalma lett volna a fotóművészetéről, annak stílusairól, történetéről. Mások szórakoztatására kezdett el fényképezni, ajándéknak szánva a felvételeket a környezetében élő embereknek, akik egyben a modelljei is voltak.

A képi perspektívát nem érzékeltte, beállításai ezért síkszerűen színpadiasak, s legtöbbször úgy exponált, hogy az alanyok még be sem álltak rendesen a képbe. Felvételei pont tökéletlenségükből, antiesztétikai jellegükből következően egyediek, utánozhatatlanok. Minőségü-

ket – paradox módon – a tanulatlanság, a műveletlenség alapozza meg, s ugyanúgy kívül állnak mindenféle szakmai kategórián, mint ahogyan Csontváry képei sem illeszthetők be egyetlen stílusba sem. „Kaposi Tamás igyekezett nem hinni Istenben, de dolgozott vele. Papp Gergelynek viszont, ahogy a művészetéről, úgy Istenről sem volt semmi fogalma. Műveikben mindazonáltal a ki-mondhatatlan megtapasztalásának fenséges pillanatát lehet átélni abban, ahogy világok között közvetítenek” – állapítja meg Miltényi.

A kötet nemcsak olvasmányként érdekesítő, hanem grafikailag ki-művelt tárgyként is megkapó.

SZOMBATHY BÁLINT

(Bobony Kiadó, Budakeszi, 2006,
176 oldal, ármegjelölés nélkül)

MEGGYESI TAMÁS:

**A 20. század
urbanisztikájának
útvesztői**

A legtöbb ember a művészetek közül, mint legkézenfekvőbbel, az építészettel kerül folyamatos kapcsolatba. Lakni ugyanis mindenkinek kell valahol, s még a hajléktalan sem tud elvonatkoztatni a minduntalan személel kerülő látványtól. Az építé-